

РОЗДІЛ 4. СУЧАСНІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ

УДК 373.5.091.212.3

Козлова Наталія

НОВІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ЛІЦЕЇ ДЛЯ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

У статті автор розкриває нові підходи до організації навчально-виховного процесу в ліцеї для обдарованих учнів через використання інформаційно-комунікаційних технологій та інтегроване навчання.

Ключові слова: *обдаровані учні, використання ІКТ у процесі навчання, інтеграція навчально-виховного процесу.*

Постановка проблеми. Система освіти України відповідно до вимог Національної доктрини розвитку освіти має забезпечити формування у дітей та молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок, самостійне наукове пізнання, самоосвіти й самореалізації особистості; створення умов для розвитку обдарованих дітей та молоді [4, 5]. Педагогічна наука, громадськість, суспільство все більше розуміють значущість такого явища як обдарованість. Тому робота з обдарованими дітьми передбачає розвиток здібностей особистості, її самовизначення, соціальну адаптацію та культурне становлення й, відповідно, вимагає нових підходів до організації навчально-виховного процесу. Навчально-виховний процес слід насичувати діяльністю, яка б сприяла формуванню й розвитку пізнавальних можливостей обдарованих учнів. Ліцеєм створено такі умови, за яких кожен учень навчається самостійно здобувати необхідну інформацію, використовуючи її для особистого розвитку та самореалізації.

Учитися стало не тільки цікаво, а й складно, тому дитина відчуває розумову напругу, постійно тренує силу волі.

Під час навчання розвиваються здібності й характер учнів, а нелегка робота приносить радість, стає звичною і навіть необхідною. Радість подолання труднощів, радість перемоги над собою є підготовкою обдарованої дитини до життя. А життя нині вимагає знання хоча б однієї європейської мови на рівні незалежного користувача, фінансової грамотності, володіння інформаційними технологіями тощо і, відповідно, диктує необхідність пошуку нових форм навчання, які дозволили б засвоювати великий обсяг складної інформації, уникаючи психічних зривів, без шкоди для здоров'я.

Заклади для обдарованих учнів використовують нові підходи до організації навчально-виховного процесу, змінюючи педагогічні методики та впроваджуючи інноваційні технології навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній школі застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у процесі навчання стало звичним явищем. Це сприяє вдосконаленню та активізації навчального процесу, створенню позитивної мотивації й підвищенню пізнавального інтересу в учнів. Мультимедіа є ефективною освітньою технологією завдяки властивим їй якостям інтерактивності, гнучкості й інтеграції різних типів навчальної інформації. У сучасних науково-педагогічних джерелах акцентується увага на високий потенціал мультимедійних ресурсів (Н. Савченко, О. Шликова). Окремі аспекти використання мультимедійних технологій досліджувались у працях О. Суховірського, В. Шакотько, О. Шиман та ін. Правильне використання комп'ютера дозволяє здійснювати навчальний процес у нових умовах, коли вчитель є не єдиним джерелом інформації для учнів. Концепція Нової української школи передбачає цілісне сприйняття учнем світу та осмислення ним явищ навколишньої дійсності. Комплексне розуміння оточуючого світу надає інтеграція пов'язаних між собою шкільних предметів.

Питання інтеграції та інтегрованого навчання висвітлюють у своїх працях Н. Антонов, Н. Костюк, І. Козловська та ін.

Мета статті – розкрити можливості й показати значущість використання інформаційно-комунікаційних технологій та роль інтегрованого навчання в модернізації освітнього процесу ліцею щодо роботи з обдарованими учнями.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про освіту» передбачає, що випускник навчального закладу повинен уміти володіти комунікативною культурою, критично мислити, інтегруватись у сучасне інформаційне середовище, цілеспрямовано використовувати свій потенціал для професійної самореалізації тощо. Одним із засобів досягнення цієї мети є інтеграція пов'язаних між собою шкільних предметів. Цілеспрямовані та змістовні інтегровані уроки встановлюють міцні зв'язки між навчальними предметами, вносять новизну в систему навчання, допомагають учням зрозуміти важливість вивчення основ наук як єдиної системи знань.

На думку Г. Труханенко, використання в навчальному процесі комп'ютерної техніки дає змогу інтегруватись у сучасне інформаційне середовище, розвивати інтелектуальний потенціал, навчати дітей самостійно здобувати нові знання і застосовувати їх на практиці. Унаслідок чого розвиваються особистісні якості учнів: відповідальність і адаптивність, творчість і допитливість, критичне і системне мислення, уміння працювати з інформацією і медіазасобами, міжособистісна взаємодія і співпраця, спрямованість на саморозвиток, соціальна відповідальність [6, с. 10].

Відповідно до сучасних вимог освіти в навчальних закладах часто використовуються без нагальної потреби засоби ІКТ. Щоб використання технічних засобів навчання стало дійсно засобом розвитку пізнавальної діяльності, а не зводилось до демонстрації наочності, необхідно організувати інтерактивну роботу в системі учень – комп'ютер – учитель – учень [1, с. 113].

У наш час виділяють такі типи інформаційних технологій навчання: універсальні інформаційні технології (текстові редактори, графічні пакети,

системи моделювання і т. п.); комп'ютерні навчаючі й контролюючі програми, підручники; мультимедійні програмні продукти; комп'ютерні засоби комунікацій. Ці напрями реалізуються через такі види уроків: уроки, побудовані на використанні власних програмних продуктів; уроки, побудовані на використанні електронних видань; інтегровані уроки; уроки застосування методу проектів. Упровадити дану технологію можна через наступні форми роботи з технічними засобами:

1. У класі достатньо комп'ютерів, кожен учень працює індивідуально під контролем учителя.

2. У класі тільки один комп'ютер. Використання проектора й екрана дає можливість поєднувати на уроках роботу програми з іншими формами діяльності: яскраво й наглядно проілюструвати новий матеріал на великому екрані; обговорити побачене з класом; разом розв'язати завдання; організувати індивідуальну роботу в зошиті.

3. У класі декілька комп'ютерів, за кожним працює одночасно кілька учнів. Така форма роботи вчить дітей працювати у групі, словесно виражати власну думку і прислухатись до інших, сприяє розвитку комунікативних навичок, формує компетентність до налагодження співпраці. Обладнання кабінетів мультимедійними пристроями значно розширює межі проведення уроків та робить можливим застосування наступних форм роботи: демонстрація фільму, анімація під час вивчення нової теми (на уроках набуття нових знань); виконання на уроках біології, хімії, фізики лабораторних та практичних робіт із недоступними об'єктами (на уроках закріплення набутих знань); проведення різного виду семінарів, залікових звітів, організація узагальнюючого етапу (на уроках контролю знань); володіння навичками роботи з програмою MS Excel дає можливість будувати функції, графіки тощо.

Організувати роботу можна таким чином:

1. Використання мультимедіа вчителем: запропонувати учневі у беззвучному режимі прокоментувати відео; зупинити кадр і пояснити процес; знайти ситуативне рішення.

2. Використання комп'ютера учнями: під час вивчення текстового матеріалу можна заповнити таблицю, скласти короткий конспект, знайти відповідь на питання.

3. Виступи учнів з мультимедійною презентацією, проектами.

4. Виконання тестів із самоперевіркою.

5. Використання електронних підручників з тестами, електронних тренажерів у режимі он-лайн.

6. Створення як учителем, так і учнем різноманітних навчально-інформаційних структур через «Призму знань», що дає можливість їх цільового та персонального використання.

Застосування мультимедіа-технології перетворило комп'ютер на повноцінного співрозмовника, дозволило учням, не виходячи з навчального кабінету, а іноді й особистої кімнати, бути присутніми на лекціях учених, брати участь у вебінарах. Як принципово новий навчальний засіб, електронна книга відкрила можливості «читати», аналізувати «живі» озвучені сторінки.

На часі застосування мережевої технології. Обмін інформацією, здійснення консультивання, дистанційне навчання – усе це можливе завдяки використанню даної технології, а саме електронної пошти.

Новий апаратно-програмний засіб – інтерактивна дошка – впевнено займає чільне місце серед найефективніших засобів організації навчання. Використання її на практиці виявляється значно результативнішим, оскільки матеріал подається за допомогою наочних схем і малюнків, значно поліпшується комунікативна взаємодія з учнями.

Відповідно підвищується й якість освіти. Інтерактивна дошка являє собою сенсорний екран. Вона використовується в комплекті з комп'ютером, мультимедійним проектором та мультимедійним продуктом. Так екраном дошки можна керувати не тільки за допомогою миші комп'ютера, але й дотиком руки до її поверхні. Вона дозволяє відкривати будь-який комп'ютерний додаток або сторінку в Інтернеті й демонструвати потрібну

інформацію, робити написи спеціальним кольоровим маркером, працювати всім разом, допомагає вчителю донести матеріал до кожного учня в класі. Інтерактивна дошка дає змогу візуалізувати навчальний матеріал, створювати посилання з одного файлу на інший (наприклад, аудіо-, відео файли або Інтернет-сторінки), виділяти кольором текст, фрагменти чи навіть малюнки тощо. Використовують її на різних етапах уроку. Створюючи мультимедійний супровід заняття, учитель може конструювати слайди. Їх доцільно демонструвати як окремі сторінки при актуалізації, повторенні, вивченні нового матеріалу, закріпленні вивченого. Є можливості зі створення матеріалів індивідуального й фронтального опитування, поточного й підсумкового контролю. Варіанти завдань, рівень їх складності, час і місце включення в урок визначає сам учитель. Матеріали інтерактивного конспекту є додатковими до основних навчальних матеріалів, які використовуються в процесі навчання предметів інваріантної частини.

Усесвітня мережа Інтернет, а саме використання її інформації, внесла корективи як у освітній процес, так і в різні галузі суспільства. Роль учителя змінилася: він став не передавачем готового матеріалу, а новатором, який підштовхує своїх учнів до пошуку, обробки інформації, до формування в них ключових компетентностей. Таким чином, мета педагогів – навчити учнів не лише опрацьовувати матеріали, а й уміти їх представляти, бо сьогодення вимагає від сучасної молоді не простого оволодіння комп'ютерною технікою, а й уміння нестандартно, творчо показати свою роботу, відстоювати свою думку та аргументувати свої дії.

Переваги такої роботи надзвичайні, адже зростає зацікавленість предметом вивчення, учні самі стають творцями, ініціаторами нових ідей, розвивають свої інтелектуальні здібності. Така зацікавленість учнівської молоді переростає в науково-дослідну діяльність. Актуальними будуть уроки-дослідження, в позаурочний час – робота у шкільному науковому товаристві «Наукова юнь», у якому навчають учнів роботі з науковою літературою,

формують культуру наукового дослідження, надають практичну допомогу учням у проведенні експериментальної та дослідницької роботи. Беручи участь у роботі Малої академії наук, старшокласники мають можливість виступити в ролі науковців, оскільки та діяльність, яку вони виконують, містить основні компоненти науково-дослідної роботи: постановка задачі-проблеми (формулювання теми); аналіз поставленої задачі (визначення мети й завдань дослідження); висунення гіпотези (організація теоретичного дослідження); перевірка гіпотези (експериментальне дослідження); розв'язання задачі, формування способу її розв'язання як послідовності дій і операцій (аналіз і оформлення розв'язання); практичне впровадження; узагальнення (формулювання висновків).

Отже, інтеграція предметів дає змогу дитині сприймати предмети і явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно. Тому одні педагоги ліцею обрали проектні технології, оскільки в процесі роботи над проектом учні набувають комунікаційних навичок і вмінь, навчаються ставити цілі, досліджувати, порівнювати, робити висновки, узагальнювати. Інші – ігрові технології, які формують навички на основі вибору альтернативних варіантів розв'язувати творчі завдання. Учителі, що обрали STEM- методикау, окреслили проблему або визначили практичне завдання. Учні вчаться знаходити шляхи вирішення питання не в теорії, а шляхом спроб та помилок, отримуючи набагато більше автономності.

За рахунок такої автономності дитина вчиться бути самостійною, приймати власні рішення та брати за них відповідальність.

Лабораторії-дослідження сприяють вихованню вільних творчих людей, які не бояться напрацьовувати і висловлювати свою власну думку, які розуміють, що знання повинні пластично видозмінюватися, а не залишатися догмою. Робочі лабораторії покращують інтерес до навчання, викликають у дітей зацікавлення, підвищують результативність навчальної роботи, допомагають учням розкрити власний внутрішній світ, розвивають у дітей

здатність творити, а не руйнувати, працювати в колективі, а не осміювати тих, хто висловлює свою позицію.

Цінність уроків-лабораторій полягає насамперед у тому, що учень сам стає відкривачем нових для себе знань.

Висновки. Застосування ІКТ, мережевої технології обумовлюють творчий підхід до навчання, дають змогу наблизитися до наукової практики вивчення певної теми в цілому та окремих її складових. Кожен учень навчається самостійно здобувати необхідну інформацію, використовуючи її для особистого розвитку та самореалізації. А через інтегроване навчання більш глибоко розуміє будь-яку тему завдяки її дослідженню через кілька точок зору; краще усвідомлює комплексний підхід, через який предмети, навички, ідеї та різні точки зору пов'язані з реальним світом; вдосконалює навички системного мислення. Уміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів життя, зрештою, стають звичкою, яка буде допомагати учням протягом усього їхнього життя.

Список використаних джерел

1. Антощенко М.В. Розвиток навичок іншомовної комунікації учнів за допомогою мультимедійних презентацій / М.В. Антощенко // Таврійський вісник освіти. – 2014. – №2(46). – С. 111–116.
2. Ващенко Л.М. Науково-методичне забезпечення інноваційної діяльності в системі шкільної освіти м. Києва. – К., 2000.
4. Киричук В.О. Проектування навчально-виховного процесу в комп'ютерному комплексі «Універсал»: [навч.-метод. посібник]. – К. : Інфосистем, 2010. – 218 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти / II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти. – К., 2001.
6. Соколовська Т.П. Мультимедійні презентації – гідна альтернатива електронному підручнику. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до: ресурсу : http://undip.org.ua/upload/iblock/6bd/4_04.pdf.

7. Труханенко Г.М. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування інформаційної компетентності вчителів ліцеїв природничо-наукового профілю: програма циклів семінарів та методичні рекомендації : дис. ... к. пед. наук : 27.05.2015 / Ганна Михайлівна Труханенко. – Черкаси, 2015. – 256 с.

Козлова Наталия. *НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ЛИЦЕЕ ДЛЯ ОДАРЕННЫХ УЧАЩИХСЯ*

В статье автор раскрывает новые подходы к организации учебно-воспитательного процесса в лицее для одаренных учащихся через использование информационно-коммуникационных технологий и интегрированное обучение.

Ключевые слова: *одаренные ученики, использование ИКТ в процессе обучения, интеграция учебно-воспитательного процесса.*

Kozlova Natalia. *NEW APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL-EDUCATIONAL PROCESS IN PERSON TO THE GIFTED STUDENTS*

The article reveals the new ways in the organization of the process of teaching and upbringing gifted students at the Lyceum of Sciences through the usage of Information Technologies and integrated teaching methods.

Key words: *gifted students, usage of Information Technologies, integrated teaching methods.*